

SELÇUKLULAR

-Makaleler-

SELÇUKLULAR

–Makaleler–

Prof. Dr. Erdoğan Merçil

YAYIN NO: 466

SELÇUKLULAR –MAKALELER–
Erdoğan Merçil

© Bilge Kültür Sanat Yayın Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti.
Sertifika No: 16228

1. Basım, Ekim 2011

ISBN: 978 - 605 - 5506 - 66 - 7

Yayın Yönetmeni: *Ahmet Nuri Yüksel*
Baskı: *Yaylacık Matbaası*
Litros Yolu Fatih San. Sit. No: 12/197-203 Topkapı
Tel: (0212) 612 58 60

Kapak Baskı: *Şekil Ofset*
Cilt: *Yedigün Mücellithanesi*

BİLGE KÜLTÜR SANAT

Nuruosmaniye Cad. Kardeşler Han No: 3 Kat: 1 34110 Cağaloğlu / İSTANBUL
Tel: (0212) 520 72 53 - 513 85 04 Fax: (0212) 511 47 74
bilge@bilgeyayincilik.com www.bilgeyayincilik.com

Erdoğan Merçil,

25.02.1938'de İstanbul'da doğdu. İlk, orta ve lise tahsilini aynı şehirde tamamladı. 1961'de İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Ortaçağ Tarihi Kürsüsü'nden mezun oldu. İki yıl yedeksubay olarak askerlik görevini tamamladıktan sonra mezun olduğu Ortaçağ Tarihi Kürsüsü'ne asistan tayin edildi. 1969'da doktorasını tamamladı; 1973'te doçent, 1980'de ise profesör oldu. Bu zaman süresinde İran, İngiltere ve Almanya'da mesleki çalışmalarda bulundu. Edebiyat Fakültesi'nde çeşitli kademelerde idarecilik yaptı. Türk Tarih Kurumu asil üyeliğine seçildi. 2005 yılında emekli oldu. Hâlen Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi'nde Yüksek Lisans ve Doktora dersleri vermektedir. Evli ve bir kız çocuk babasıdır.

Başlıca Eserleri:

Müslüman Türk Devletleri Tarihi

Fars Atabegleri Salgurlular

Kırman Selçukluları

Türkiye Selçukluları'nda Meslekler

Selçuklular'da Hükümdarlık Alâmetleri

Selçuklu Devletleri Tarihi, Siyaset, Teşkilât ve Kültür (Prof. Dr. Ali Sevim ile)

Selçuklular'da Saraylar ve Saray Teşkilatı, Bilge Kültür Sanat, 2011

Selçuklular –Makaleler–, Bilge Kültür Sanat, 2011

Selçuknâme, Bilge Kültür Sanat, 2011

Ayrıca eşi ve meslekdaşları ile Orta Öğretim Tarih ders kitapları yazdı.

İÇİNDEKİLER

Önsöz	7
Ahmed b. Mahmûd'un <i>Selçuknâme</i> 'si (öl. 1569-1570)	11
Anonim Bir Selçuknâme.....	26
Selçuklular Dönemi ile İlgili Türkiye'deki Kaynak ve Araştırmalar	33
Fars Meliki Selçuk-Şah'ın Hayatı ve Paraları.....	49
Fars'taki Selçuklu Hâkimi Resultegin'in Bir Altın Sikkesi	61
Emîr Savtegin	70
Tuğrul Bey Zamanında İran	84
Türkiye Selçukluları Devrinde Türkçenin Resmî Dil Olmasını Kim Kabul Etti?	92
Selçuklular ve Türkçe.....	100
Selçukluların Anadolu'ya Gelişlerinden Haçlı Seferlerinin Başlangıcına Kadar Urfa'nın Durumu	109
Haçlı Seferleri Sırasında Büyük Selçuklu Devleti'nin Durumu...125	
Büyük Selçuklular Devri Kütüphaneleriyle İlgili Bir Deneme.....133	
Selçuklularda Rüşvet.....144	
Gâşiye ve Selçuklularda Kullanılışına Dair Bazı Örnekler	184
Na'l-Baha ve Kullanılışına Dair Örnekler	193

Selçuklularda Taşdâr Müessesesi	207
Selçuklularda Emîr-i Dâd Müessesesi.....	214
‘Tuzgu’ Kelimesi ve Selçuklu Devrinde Kullanılışı	230
Cenibet ve Kullanılışına Dair Örnekler	236
Selçuklularda Meslekler.....	249
Selçuklularda Ordu Pazarı.....	258
Anadolu Selçukluları ve Beylikler Döneminde Serbest Meslekler.....	263
Büyük Selçuklular Devrinde İpek Yolu Üzerinde Bir Şehir: Nişabur	278
Selçuklular Devrinde Karadeniz ve Safranbolu.....	284
Sultan Sencer’in Doğu Hayranlığı ve Bunun Batı Siyaseti Üzerindeki Etkisi	292
Sultan Sencer’in Bizans İmparatoruna Mektubu.....	300
Sultanların Ata Mezarlarını Ziyareti	325
Bizans’ta Selçuklu Hanedan Mensupları	335
Selçuklularda Defter-i Arz	350
Dizin	361

ÖNSÖZ

1969 tarihinde doktoramı savunmamdan bu yana geçen kırk yıl içerisinde çeşitli makaleler yazdım, kongre ve sempozyumlarda bildiriler sundum. Özellikle genç meslektaşlarım ve öğrencilerim bu makale ve bildirimleri bulamamaktan yakınmakta ve bunların bir kitap hâlinde basılmasını arzu etmekte idiler. Eğer düşündüğümüz bu projenin tamamı gerçekleştirilirse makale ve bildirimler üç cilt olarak basılacak, birinci cildi SELÇUKLULAR Tarihi teşkil edecektir.

Türk tarihinin önemli dönemlerinden biri Selçuklular ile yaşanmıştır. Selçuklular konusunda gerek Türk ve gerekse yabancı araştırmacılar çeşitli makale ve kitaplar yayınlamışlardır. Türk tarihçiler Büyük Selçuklu sultanları ile ilgili biyografileri tamamlamış olup, ayrıca devletin ve şubelerinin bütünüyle alakalı eserler de kaleme almışlardır.

Asistan olduğum tarihten itibaren Selçuklu tarihine ilgi duydum. Nitekim giriş kısmının burada yer aldığı *Ahmed b. Mahmud’un Selçuknâmesi (öl. 1569-1570)* konulu eserle doktor unvanını aldım. Bundan sonra yayınlanmış Selçuklu tarihlerinde bir-iki satırla ifade edilen veya hakkında hiç bilgi bulunmayan konulara merak sardım. Sunduğum tebliğlerin orijinal olmasına dikkat ettim. Söz gelişi “Fars Meliki Selçuk-şâh’ın Hayatı ve Paraları” başlıklı makalede zikri geçen Selçuklu melikinin paraları üzerindeki ismi okunamamış ve kime âit olduğu meçhul kalmıştı. Bu makale ile olay çözümlendi ve paraları kimin bastırıldığı ortaya çıktı.

Çeşitli makalelerde ise, “gâşiye, taştâr, uzgu ve emîr-i dâd” gibi bazı müessese ve terimlerin Selçuklular döneminde kullanılması hakkında bilgiler verilmiştir. Ayrıca iki makalede Selçuklular döneminde **Türkçe** konu olmuştur. Bunlardan “Türkiye Selçukluları Devrinde Türkçenin Resmî Dil Olmasını Kim Kabul Etti?” başlıklı makalede **galat-ı meşhur** olan Karamanoğlu Mehmed Bey olayı çözümlenmiş, Türkçe konuşma kararını **Selçuklu Divanı**’nın verdiği ortaya konmasına rağmen, maalesef hâlâ Karamanoğlu Mehmed Bey’in adından nedense bir türlü vazgeçilememiştir. “Haçlı Seferleri Sırasında Büyük Selçuklu Devleti’nin Durumu” başlıklı makalede ise, bu sırada Sultan Berkjaruk’un Haçlılara karşı bir ordu gönderip göndermediği incelenmiştir.

“Selçuklular Dönemi ile İlgili Türkiye’deki Kaynak ve Araştırmalar” başlıklı tebliğde, Selçuklu döneminde Anadolu’da yaşamış İbn Bibî ve Aksarayî gibi müelliflerin yanı sıra, yine bu ülkede yaşayan gayr-i Müslim tarihçilerin yazdıkları eserler ve Türkçe **Selçuknâmeler** söz konusu edilmiştir. Yine bu makalede Cumhuriyet devri Selçuklu tarihçileri hakkında kısa da olsa bilgiler verilmiştir.

İlgi duyduğum konulardan biri de Selçuklular dönemindeki **meslekler**’dir. Nitekim bu konuda *Türkiye Selçuklularında Meslekler* başlıklı bir kitap yayınlamıştım. Ayrıca mesleklerle ilgili üç makale ile “Selçuklularda Ordu Pazarı” burada yayınlacağımız makaleler arasında yer almaktadır.

“Sultanların Ata Mezarlarını Ziyareti” konulu tebliğimizde ise, Gaznelilerden başlayarak Osmanlı döneminin sonuna kadar bir gelenek hâline gelen ata mezarlarını ziyaret nedeni araştırılmıştır. “Bizans’ta Selçuklu Hanedan Mensupları” başlıklı tebliğimizde, zaman zaman Selçuklu Yönetimi ile ters düşüp Bizans’a giden hanedan mensupları ele alınmıştır. Rüşvet tarih içinde her toplumda mevcut olup, bugünkü toplumumuzda da söz konusudur. “Selçuklularda Rüşvet” başlıklı makalede o dönemdeki rüşvet olayları örnekleriyle açıklanmaktadır.

Sultan Sencer’in Doğu’ya olan hayranlığı üzerine görüşlerimiz ve bunun meydana getirdiği sonuçlar, “Sultan Sencer’in Doğu Hayranlığı ve Bunun Batı Siyaseti Üzerindeki Etkisi” başlığı altında incelenmiştir. Yine Sencer ile ilgili bir konu ise, “Sultan Sencer’in Bizans İmparatoruna Mektubu” olup, burada böyle bir mektubun yazılıp yazılmadığı üzerinde durulmaktadır.

Sonuçta, Selçuklular başlığı altında toplu bir şekilde yayınlanan makalelerin genç araştırmacılara faydalı olacağı kanaatindeyim. Ayrıca makalelerimin basılması konusunda gereken desteği gösteren “Bilge Kültür Sanat Yayıncılık” a bir teşekkür borçlu olduğumu da ifade etmek isterim.

Prof. Dr. Erdoğan Merçil